

PREGLED POJAVLJANJA TUJERODNIH RAC V SLOVENIJI

Occurrence of non-native duck species in Slovenia: an overview

HENRIK CIGLIČ¹ & DARE ŠERE²

¹ Likozarjeva 7, SI-4000 Kranj, Slovenija, e-mail: cigi@s5.net

² Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: dsere@pms-lj.si

1. Uvod

Glede na izvor eksotičnih rac, pojavljajočih se v Sloveniji, gre v vseh primerih bržkone za osebk, ki so pobegnili iz ujetništva in se pozneje naselili v primernih okoljih. To ugotovitev v nekaterih primerih še dodatno potrjujejo plastični obročki na njihovih nogah. Številne za Evropo neavtohtone race je namreč mogoče kupiti na skoraj vsakem perutninskem sejmu v Evropi. Tako navdušenje nad opazovano raco, tudi če je prvo za Slovenijo, kmalu zamre, čeprav je naše opazovanje potrdila Nacionalna komisija za redkosti. V pričujočem prispevku obravnava le podatke o neavtohtonih vrstah rac, ki so bila opazovane v naravnih okoljih (reke, jezera, mlake, ribniki itd.), sicer pa meniva, da bi bilo v bližnji prihodnosti primerno objaviti tudi podatke za druge vrste ptic, ki se pojavljajo v naravnem okolju, a izvirajo iz ujetništva. Dejstvo je namreč, da alohtone vrste ne prispevajo k večji biodiverziteti ptic v Sloveniji, ampak kvečjemu k posebni obliki polucije okolja (VREZEC 2001).

V nadaljevanju predstavlja zbrane podatke o opazovanjih tujerodnih vrst rac v Sloveniji, pri tem pa dodajava še doslej v Sloveniji neregistrirano vrsto, rožnatokljuno žvižgavko *Netta peposaca*.

2. Pregled vrst tujerodnih rac, ki so bile opazovane v Sloveniji

2.1. Mandarinka *Aix galericulata*

Vrsta, ki sicer gnezdi v vzhodni Sibiriji, na Kitajskem in Japonskem, prezimuje pa na vzhodnem Kitajskem in Japonskem (DEL HOYO *et al.* 1992). V Sloveniji najpogostejša eksotična rasa, o čemer govorijo tudi številni podatki o opazovanjih (tabela 1). Ustreza ji vse od manjših vodnih površin do rek.

2.2. Nevestica *Aix sponsa*

Gnezdilka Severne Amerike, od Kanade do Mehike in Kube. V Evropi naseljena na ribnike in v živalske

vrtove (DEL HOYO *et al.* 1992). Tudi zelo priljubljena med evropskimi avikulturisti. Pri tej vrsti je morda zanimiv podatek, da je bila pri nas ugotovljena že v začetku prejšnjega stoletja (PONEBŠEK 1911). V Sloveniji je bila doslej ugotovljena samo na jezerih in rekah (tabela 2).

2.3. Čipkasta rasa *Callonetta leucophrys*

Gnezdilka Južne Amerike, predvsem Bolivije, Brazilije, Argentine in Urugvaja (DEL HOYO *et al.* 1992). Za to raco imamo iz Slovenije samo dva podatka (tabela 3), oba iz zadnjih let, kar je bržkone povezano s povečanim zanimanjem za gojenje eksotičnih rac.

2.4. Grivasta rasa *Chenonetta jubata*

Splošno razširjena v Avstraliji in na sosednji Tasmaniji (DEL HOYO *et al.* 1992). V Sloveniji je bila vrsta opazovana dvakrat (tabela 4). Oba podatka izvirata iz istega leta in verjetno gre pri obeh opazovanjih za isti osebek.

2.5. Moškatna bleščavka *Cairina moschata*

Prebivalca Srednje in Južne Amerike, od Mehike do vzhodnega Peruja in severnega Urugvaja (DEL HOYO *et al.* 1992). V slovenski literaturi sta znana le dva podatka (tabela 5), čeprav je pri nas pogosta na vseh vodnih površinah. Zaradi domestikacije se pojavlja v različnih barvnih odtenkih (od skoraj popolnoma črne do črno-bele).

2.6. Rožnatokljuna žvižgavka *Netta peposaca*

Živi v območjih od Atacame do Valdivie v osrednjem Čilu, od južne Brazilije in Paragvaja do Rio Negra v jugovzhodni Argentini (DEL HOYO *et al.* 1992). Samca rožnatokljune žvižgavke sva opazovala med 22.10. in 13.11.2003 v Hrašah pri Smledniku in na Zbiljskem jezeru (BARVNA PRILOGA – SLIKA 1). Gre za doslej prvi in edini podatek o tej vrsti za Slovenijo v naravnem

Tabela 1: Pregled opazovanj mandarinke *Aix galericulata* v Sloveniji**Table 1:** Observations of the Mandarin Duck *Aix galericulata* in Slovenia

Datum / Date	Št. osebkov/ No. Individ.	Lokacija / Locality	Opazovalec/ Observer	Vir / Source
X. 1985	1 (ustreljen / shot)	Ljubljana pri Podpeči	V. Čuden	KOMISIJA ZA REDKOSTI (1993)
XI. 1992 — III. 1993	1	Sava pri Jesenicah	M. Rijavec	RIJAVEC (1994)
I. 1997	1	Pivka – pred Postojnsko jamo	S. Polak	ŠTUMBERGER (1997)
I. 1998	1	Pivka pri Postojnski jami	J. Dragulič in drugi	ŠTUMBERGER (1998)
ZAČETEK / BEGINNING 1999	1 ♂	Drava pri Mariboru	D. Denac	DENAC (2004)
I. 1999	1	Pivka, Postojnska jama (avtocestni most)	S. Polak, B. Peternelj	ŠTUMBERGER (1999)
I. 1999	1	Drava	L. Božič	ŠTUMBERGER (1999)
3.3.1999	1 ♂	Perniško jezero	D. Denac	DENAC (2004)
XII. 1999	1 ♂	Drava pri Zrkovcih	M. Premzl, A. Tomazič	PREMZL & TOMAŽIČ (1999)
I. 2000	1	Stara Drava, Melje – Starše	L. Božič, D. Remsko	ŠTUMBERGER (2000)
I. 2000	1	Savinja pri Celju, Dobrteša vas	D. Vengust	ŠTUMBERGER (2000)
I. 2000	1 ♂	jezero Črnava (Preddvor)	H. Ciglič	to delo
I. 2000	1 ♀	Ljubljana (Prule - Fužine)	B. Majstorovič, A. Potočnik, B. Lipušek	ŠTUMBERGER (2000)
I. 2001	1	Drava (Ptujsko jezero)	L. Božič, B. Štumberger	ŠTUMBERGER (2001)
I. 2001	1	Savinja pri Celju, Dobrteša vas	D. Vengust	ŠTUMBERGER (2001)
23.3. & 12.4.2001	1 ♀	Škalsko jezero (Velenje)	D. Šere	to delo
3.11.2001	1 ♂	razcep Gruberjevega kanala in Ljubljane	D. Bordjan	to delo
I. 2002	2 (♂,♀)*	jezero Črnava (Preddvor)	H. Ciglič	ŠTUMBERGER (2002A)
6.11.2003	1 ♂	jezero Črnava (Preddvor)	H. Ciglič	to delo
3.12.2003	1 ♂	ribnik pri Hotinji vasi	D. Bordjan	BORDJAN (2004)
18.4.2004	1 ♂	Draga pri Igu	D. Šere	to delo

* Samec je bil opažen med vsakim obiskom. Od poletja 2004 pa se na jezeru redno pojavlja tudi samica.

okolju. Opazovani osebek je imel rumen plastičen obroček na nogi – znamenje, da izvira iz ujetništva. Podatek je potrdila Nacionalna komisija za redkosti.

2.7. Belolična trdorepka *Oxyura jamaicensis*

Areal belolične trdorepke se razteza med Severno Ameriko in Mehiko (DEL HOYO *et al.* 1992). V 60.

Tabela 2: Pregled opazovanj nevestice *Aix sponsa* v Sloveniji**Table 2:** Observations of the Wood Duck *Aix sponsa* in Slovenia

Datum / Date	Št. osebkov/ No. Individuals	Lokacija / Locality	Opazovalec/ Observer	Vir / Source
6.12.1910	1 ♂ (ustreljen/shot)	Koseze pri Ljubljani		PONEBŠEK (1911)
22.3.1978	1 ♂	Bled	I. Geister	GEISTER (1985)
XI. 1987	1 ♀	Spodnja Idrija	P. Grošelj	GROŠELJ (1989)
I. 1997	2 (♂, ♀)	Drava pri Mariboru	F. Bračko	BRAČKO (1998)
11.12.1999	1 ♂	Drava pri Zirkovcih	M. Premzl, A. Tomažič	PREMZL & TOMAŽIČ (1999)
I. 2000	1	Stara Drava (Melje – Starše)	L. Božič, D. Remsko	ŠTUMBERGER (2000)
I. 2000	1	Ljubljana (Prule – Fužine)	B. Majstorovič, A. Potočnik, B. Lipušek	ŠTUMBERGER (2000)
I. 2001	1	Stara Drava (Melje – Starše)	A. Tomažič	ŠTUMBERGER (2001)
27.10.2001	1 ♀	ribnik pri Hotinji vasi	D. Bordjan	to delo
13.11.2001	1 ♂	razcep Gruberjevega kanala in Ljubljane	D. Bordjan	to delo
I. 2002	2	Ljubljana (Prule – Fužine)	R. Tekavčič, J. Stergaršek, I. Kovše, J. Strnad	ŠTUMBERGER (2002A)

Tabela 3: Pregled opazovanj čipkaste rase *Callonetta leucophrys* v Sloveniji**Table 3:** Observations of the Ringed Teal *Callonetta leucophrys* in Slovenia

Datum / Date	Št. osebkov/ No. Individuals	Lokacija / Locality	Opazovalec/ Observer	Vir / Source
XII. 1994 – IV. 1995	1 ♀	Šobčev bajer pri Bledu	I. Geister	GEISTER (1996)
V. – XII. 2001	1 ♂	Drava pri Mariboru	T. Basle	BASLE (2002)

Tabela 4: Pregled opazovanj grivaste rase *Chenonetta jubata* v Sloveniji**Table 4:** Observations of the Maned Duck *Chenonetta jubata* in Slovenia

Datum / Date	Št. osebkov/ No. Individuals	Lokacija / Locality	Opazovalec/ Observer	Vir / Source
19.3.2003	1 ♂	Savska loka v Kranju	T. Trebar	TREBAR (2003A & B)
16. – 19.11.2003	1 ♂	Trbojsko jezero	H. Ciglič	to delo

Tabela 5: Pregled dokumentiranih opazovanj moškate bleščavke *Cairina moschata* v Sloveniji**Table 5:** Documented observations of the Muscovy Duck *Cairina moschata* in Slovenia

Datum / Date	Št. osebkov/ No. Individuals	Lokacija / Locality	Opazovalec/ Observer	Vir / Source
3.4.1996	1 os. (mrtev ♂)	Sava pri Čatežu	R. Kovačič	VREZEC (2002)
20.1.1997	2 os. (♂ in ♀)	Trbojsko jezero	A. Vrezec	VREZEC (2002)

Tabela 6: Pregled opazovanj belolične trdorepke *Oxyura jamaicensis* v Sloveniji**Table 6:** Observations of the Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis* in Slovenia

Datum / Date	Št. osebkov/ No. Individuals	Lokacija / Locality	Opazovalec/ Observer	Vir / Source
20. – 24.10.1999	1	zadrževalnik Medvedce	J. Smole, B. Štumberger, M. Vogrin	BOŽIČ (2001)
2.11.2002	1 prvoletna ♀	Ptujsko jezero	B. Štumberger	ŠTUMBERGER (2002B)

letih prejšnjega stoletja je bila naseljena v Veliki Britaniji, od koder je pobegnila in se zdaj širi proti južni Evropi (HUGHES 1997). Za Slovenijo sta bili doslej dokumentirani dve opazovanji (tabela 6).

3. Zaključek

V prispevku je opisanih sedem vrst alohtonih rac doslej ugotovljenih v Sloveniji. Čeprav so naravni areali razširjenosti vseh obravnavanih vrst zunaj Evrope (DEL HOYO *et al.* 1992), je nekaterim vrstam zaradi umetnih naseljevanj uspelo razviti gnezdeče populacije tudi v Evropi. Belolična trdorepka, opazovana v Sloveniji, na primer, verjetno prihaja iz sicer naravno gnezdeče alohtone evropske populacije (HUGHES 1997), medtem ko gre pri drugih opisanih racah skoraj zagotovo za ubežnice. Pričujoči podatki kažejo, da število opazovanj alohtonih rac v Sloveniji narašča, kar je lahko razlog za upravičeno zaskrbljenost. Dejstvo je namreč, da so se mnoge med njimi uspešno prilagodile novim življenjskim okoljem in včasih celo postale pomembna komponenta tamkajšnjih ekosistemov. Zaradi biotskih interakcij z avtohtonimi vrstami, pa utegnejo biti posledice za slednje zelo neugodne ali celo usodne (KRYŠTUFEK 1999).

Povzetek

V prispevku so navedeni podatki o sedmih tujerodnih

vrstah rac (mandarinka *Aix galericulata*, nevestica *Aix sponsa*, čipkasta raca *Callonetta leucophrys*, grivasta raca *Chenonetta jubata*, moškata bleščavka *Cairina moschata*, rožnatokljuna žvižgavka *Netta peposaca* in belolična trdorepka *Oxyura jamaicensis*) opazovanih v Sloveniji. Vse vrste so bile opazovane v naravnih okoljih (reke, jezera, mlake, ribniki itd.). Po vsej verjetnosti so se izvalile v ujetništvu in bile izpuščene na prostost, ali pa so pobegnile in se pozneje naselile v primernih okoljih. Pri belolični trdorepki domnevava, da gre za osebkve iz divje gnezdečih evropskih populacij.

Summary

The article presents data on seven non-native duck species (Mandarin Duck *Aix galericulata*, Wood Duck *Aix sponsa*, Ringed Teal *Callonetta leucophrys*, Maned Duck *Chenonetta jubata*, Muscovy Duck *Cairina moschata*, Rosy-billed Pochard *Netta peposaca* and Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis*) recorded in Slovenia. All of them were observed in natural environments (rivers, lakes, pools, ponds, etc.). They were most probably hatched in captivity and eventually released, or they simply escaped and settled in habitats most suitable to them. The observed Ruddy Duck individuals probably originated from the European breeding population.

Literatura

- BASLE, T. (2002): Čipkasta raca *Calonetta leucophrys*. – *Acrocephalus* 23 (115): 194.
- BORDJAN, D. (2004): Mandarinka *Aix galericulata*. – *Acrocephalus* 25 (120): 34.
- BOŽIČ, L. (2001): Poročilo nacionalne komisije za redkosti o opazovanih redkih vrst ptic za obdobje 1997-2000. – *Acrocephalus* 22 (106/107): 109–113.
- BRAČKO, F. (1998): Nevestica *Aix sponsa*. – *Acrocephalus* 19 (89): 116–117.
- DENAC, D. (2004): Mandarinka *Aix galericulata*. – *Acrocephalus* 25 (120): 34.
- GEISTER, I. (1985): Račka nevestica *Aix sponsa* na Bledu. – *Acrocephalus* 6 (23): 6–7.
- GEISTER, I. (1996): Čipkasta raca *Callonetta leucophrys*. – *Acrocephalus* 17 (75/76): 87–88.
- GROŠELJ, P. (1989): Račka nevestica *Aix sponsa*. – *Acrocephalus* 10 (41/42): 59–60.
- DEL HOYO, J., ELLIOTT, A. & SARGATAL, J., eds. (1992): Handbook of the Birds of the World. Vol. 1. – Lynx Edicions, Barcelona.
- HUGHES, B. (1997): Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis*. pp. 128 In: HAGEMEIJER, E.J.M. & BLAIR, M.J. (eds.): The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their Distribution and Abundance. – T & AD Poyser, London.
- KOMISIJA ZA REDKOSTI (1993): Seznam redkih vrst ptic Slovenije 1990. – *Acrocephalus* 14 (58/59): 117.
- KRYŠTUFEK, B. (1999): Osnove varstvene biologije. – Tehniška založba Slovenije. Ljubljana.
- PONEBŠEK, J. (1911): Gozdna raca. – *Carniola* II.: 235–238.
- PREMZL, M. & TOMAŽIČ, A. (1999): Nevestica *Aix sponsa*. – *Acrocephalus* 20 (97): 194–195.
- RIJAVEC, M. (1994): Mandarinka *Aix galericulata*. – *Acrocephalus* 15 (64): 98.
- ŠTUMBERGER, B. (1997): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1997 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 18 (80/81): 29–39.
- ŠTUMBERGER, B. (1998): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1998 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 19 (87/88): 36–48.
- ŠTUMBERGER, B. (1999): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1999 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 20 (92): 6–22.
- ŠTUMBERGER, B. (2000): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2000 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 21 (102/103): 271–274.
- ŠTUMBERGER, B. (2001): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2001 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 22 (108): 171–174.
- ŠTUMBERGER, B. (2002A): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 23 (110/111): 43–47.
- ŠTUMBERGER, B. (2002B): Belolična trdorepka *Oxyura jamaicensis*. – *Acrocephalus* 23 (113/114): 148.
- TREBAR, T. (2003A): Gosja raca. – *Gea* 13 (9): 68.
- TREBAR, T. (2003B): Gosja raca *Chenonetta jubatta*. – *Acrocephalus* 24 (118): 110.
- VREZEC, A. (2001): Položaj alohtonih vrst v slovenski avifavni. – *Acrocephalus* 22 (106/107): 69.
- VREZEC, A. (2002): Moškatna bleščavka *Cairina moschata*. – *Acrocephalus* 23 (113/114): 148.

Prispelo / Arrived: 9.1.2004

Sprejeto / Accepted: 26.1.2005